

Til Statsforvalteren i Oslo og Viken

Oslo, 13. januar 2023

Norges orienteringsforbunds uttalelse til Verneforslag for nasjonalpark Østmarka

1 Hovedsynspunkter

Norges Orienteringsforbund takker for muligheten til å uttale seg om forslag til vern i Østmarka.

Våre hovedsynspunkter er:

1. Uansett verneformer og grenser mener vi det ikke er faglig grunnlag for å innføre begrensinger på orienteringsaktivitet i Østmarka for å ivareta naturmangfold og andre verneinteresser.
2. Norges Orienteringsforbunds primærstandpunkt er at vi støtter oppretting av nasjonalpark og andre verneområder i Østmarka under følgende forutsetninger:
 - a. Markaidrett¹, friluftsliv og folkehelse er innarbeidet som en del av verneformålet for verneområdene.
 - b. For vern etter § 11 i Markaloven skal det ikke legges restriksjoner på markaidrett og friluftsliv, og vi mener at samme prinsipper må legges til grunn ved utforming av verneforskriften for Østmarka nasjonalpark og ved utforming av verneforskrifter for andre verneområder innenfor Markalovens geografiske virkeområde (jf. Markalovens § 2 *Geografisk avgrensning*) med hjemmel i Naturmangfoldloven.
 - c. Det må foreligge dokumentasjon (kunnskapsgrunnlag) som viser at markaidrett, friluftsliv og folkehelse ikke svekkes med de bestemmelser som foreslås for nasjonalparken.

Vi mener at disse forutsetningene ikke er oppfylt i de fremlagte verneforslag.

3. Dersom en likevel velger å gjennomføre vernevedtak uten nærmere utredning og vurdering av konsekvensene for markaidrett, friluftsliv og folkehelse, er vårt sekundære standpunkt at de bynære områdene vest for kraftlinje Skjelbreia-Fjell ikke bør vernes utover gjeldene vern i henhold til Markaloven, og at vi kan på gitte forutsetninger støtte etablering av Østmarka nasjonalpark øst for kraftlinje Skjelbreia-Fjell.

I det følgende begrunner og utdyper vi vårt standpunkt ytterligere.

¹ Med markaidrett mener vi «idrett som naturlig kan innpasses i Marka» i henhold til Departementets vurdering Ot.prp. 23/2008, «dette vil i utgangspunktet si idrett som tradisjonelt har vært utøvd i Marka og som følge av krav til topografi og areal har en naturlig arena i Marka».

2 Vår aktivitet er viktig for samfunnet og skader ikke sårbar natur

Norges Orienteringsforbund er fornøyd med at forslag til vernebestemmelser for de ulike områdene tillater turorientering, mindre orienteringsløp og trening. I denne høringsuttalelsen redegjør vi for at vår aktivitet ikke skader verneverdiene, men i stedet har stor positiv effekt for folkehelse og barn og unges oppvekstsvilkår. Vi er avhengig av frivillige for å kunne tilby dette. Det er samfunnets interesse at det ikke legges unødige hindringer for vår aktivitet.

Norges Orienteringsforbund mener at vernebestemmelse i enda større grad må tillate orientering uten krav til søknad, særlig i de bynære områdene hvor vi har stor aktivitet.

Norges Orienteringsforbund gjennomfører årlige møter med Statsforvalterne og har inngått [Avtale om orienteringsidrettens forhold til naturmiljø og rettighetshavere](#) med 7 andre nasjonale organisasjoner. Miljødirektoratet var viktig faglig samarbeidspart ved utarbeiding av avtalen. Det gode samarbeidet med forvaltning og andre interesser, samt våre egne retningslinjer, sikrer at vi ikke skader sårbar natur selv for større arrangementer. Vi gjennomfører kompetansebygging i hele vår organisasjon, for skriftlig veiledning se vår [webseite](#).

Forskning og undersøkelser viser da også at vår aktivitet ikke har nevneverdig skade på sårbar natur (se vedlegg).

3 Beslutningsunderlaget må være bedre!

Selv om vår aktivitet i noen grad tillates, er Norges Orienteringsforbund prinsipielt imot at samfunnsgagnlig aktivitet begrenses uten at det foreligger dokumentasjon som tilsier dette.

Norges Orienteringsforbund kan derfor ikke støtte oppretting av nasjonalpark og andre verneområder i Østmarka før:

- Markaidrett, friluftsliv og folkehelse er innarbeidet som en del av verneformålet for verneområdene. Dette medfører også at vernebestemmelsene for de ulike typene verneområder må vurderes på nytt.
- For vern etter § 11 i Markaloven skal det ikke legges restriksjoner på markaidrett og friluftsliv, og vi mener at samme prinsipp må legges til grunn ved utforming av verneforskriften for Østmarka nasjonalpark og ved utforming av verneforskrifter for andre verneområder innenfor Markalovens geografiske virkeområde (jf. Markalovens § 2 *Geografisk avgrensning*) med hjemmel i Naturmangfoldloven.
- Det må foreligge dokumentasjon (kunnskapsgrunnlag) som viser at markaidrett, friluftsliv og folkehelse ikke svekkes med de bestemmelser som foreslås for nasjonalparken. Dette betyr at
 - Markaidrett og friluftsliv er bedre kartlagt, både for nåværende bruk og framtidige scenarioer for klimaendringer, endringer i demografi og aktivitetsvaner.
 - Konsekvensene for markaidrett og friluftsliv av de foreslåtte bestemmelsene er utredet og verdsatt.

Vi mener at saksgrunnlaget må forbedres, se under, før det skal fattes beslutninger om å redusere samfunnsgagnlig aktivitet i et så mye brukt område.

4 Dersom nasjonalpark likevel vedtas (vårt subsidiære standpunkt)

Utfra vår kunnskap om omfattende bruk av de bynære områdene vest for kraftlinje Skjelbreia-Fjell, fraråder vi uansett nasjonalpark i disse områdene, men kan støtte vern etter § 11 i Markaloven. **Vi mener da at de bynære områdene må forvaltes etter de samme retningslinjer som gjelder for Oslo kommunes skoger i dag.**

Norges Orienteringsforbund er i prinsippet positiv til vern og til etablering av Østmarka nasjonalpark øst for kraftlinje Skjelbreia-Fjell, **såfremt markaidrett og friluftsliv tas inn som en del av formålet med vernet og gjenspeiles i vernebestemmelser og forvaltningsplan.**

5 Om vår aktivitet

Norges Orienteringsforbund er et særforbund i Norges idrettsforbund og medlem i Norsk Friluftsliv. Våre 329 klubber har over 21000 medlemmer, arrangerer årlig omtrent 1000 terminlistede orienteringsløp, og tilbyr turorienteringsopplegg i Norge med 30 000 opplegg solgt, og anslagsvis 70 000 deltakere. Klubber i Norges Orienteringsforbund er arrangører av stolpejakten, som i 2021 hadde over 234 000 deltakere med over 17 millioner stolpebesøk.

Klubbene som grenser til, og som i svært stor grad bruker utredningsområdet for Østmarka nasjonalpark til sin aktivitet, er Oppsal IF og Bækkelagets SK. Oppsal IF og Bækkelagets SK arrangerer årlig turorienterings-oppleggene Ola Dilt og Postplukker'n med 5000 deltakere hvert år. Klubbene arrangerer også stolpejakt med 500 000 stolpebesøk i nærmiljøet. Klubbene bistår skolene i området med kart og hjelp til orienteringsaktivitet. Alt dette i tillegg til at området er viktig for klubbtreninger og små og store orienteringsløp.

Menneskelig aktivitet påvirker naturen, og vi skal alltid gjøre vårt for å minimalisere negative virkninger. Arrangører av orienteringsaktivitet innhenter informasjon om mulig sårbar natur og velger terreng, løypelegging og postplassering i turorientering slik at sjansene for skader minimaliseres. «Føre-var-prinsippet» som er nedfelt i Naturmangfoldloven pålegger oss også denne aktsomheten.

Orienteringskart er orienteringens idrettsanlegg på lik linje med en hoppbakke, ei lysløype, oppkjørte skispor mv. Orienteringsaktivitet og vårt omfattende tilbud til allmenheten bidrar til folkehelse. Aktiviteten er nesten utelukkende bygd på frivillig innsats. Vi ser positivt på vern av natur, men vi er opptatt av at vern ikke skal føre til restriksjoner på vår aktivitet som ikke er faglig begrunnet, eller til unødig byråkrati for frivilligheten.

Vi mener at all orienteringsaktivitet må kunne foregå uten søknadsplikt, etter de retningslinjer og avtaler som allerede er etablert, og med god kontakt med forvaltningsmyndigheten. Større arrangementer gir økonomiske grunnlag for vårt brede aktivitetstilbud som har stor betydning for folkehelse.

I store orienteringsarrangementer, med flere tusen deltakere, erkjenner vi behovet for en mer omfattende saksbehandling, som kan gjøres ved å utvide det etablerte samarbeidet.

I noen tilfeller er den offentlige informasjonen om sårbar natur mangelfull. Dette kan gjøre det vanskelig å sikre at aktivitet ikke har negativ konsekvens. Norges Orienteringsforbund ber om at offentlig informasjon om sårbar natur forbedres slik at vi kan tilpasse vår aktivitet enda bedre.

6 Om forslagene til verneområder

Norges Orienteringsforbund er fornøyd med at forslag til vernebestemmelser for de ulike områdene tillater turorientering, orienteringsløp og trening, men ser samtidig at dette ikke er beskrevet på konsekvent og entydig vis i de ulike forslagene. Vi vil uansett vernevedtak utøve våre aktiviteter i samsvar med [Avtale om orienteringsidrettens forhold til naturmiljø og rettighetshavere](#) for at naturmiljøet ikke skal skades.

Verneforskriftens bestemmelser kan i utgangspunktet ikke endres etter at vernevedtaket er fattet av Kongen i Statsråd, men vi er bekymret for mulighetene til å ivareta brukerperspektivet ved forvaltningen av nasjonalparken, og ser en fare for strengere forvaltningspraksis over tid. Forvaltningsplanen må derfor ha klare og tydelige retningslinjer for å ivareta hensynet til idrett og friluftsliv, slik at forvaltningspraksisen ikke endres over tid. For de mest brukte områdene vest for større kraftlinje Skjelbreia-Fjell ser vi det som uheldig at det etableres nasjonalpark, av flere grunner:

- Markaloven sikrer en balansert forvaltning hvor både idrett, friluftsliv og naturvern ivaretas. Området som foreslås vernet er av stor betydning for folkehelsen i et område av byen der sosioøkonomiske forhold gjør det spesielt viktig å sikre adgang til de lavterskel idretts- og friluftslivsaktiviteter marka kan by på.
- Området har i svært lang tid blitt forvaltet godt av de kommunale myndigheter, uavhengig av politisk flertall.
- Området er mye brukt, og en nasjonalpark setter unødige begrensninger. Forskjellige forvaltningsbestemmelser vanskeliggjør arrangementer basert på frivillig innsats.

For områdene vest for større kraftlinje Skjelbreia-Fjell ser vi det som en mulighet at områdene vernet etter Markaloven § 11 utvides, men dette må gjøres med mer idretts- og friluftslivsvennlige bestemmelser enn de som nå er foreslått. Vi mener at det eksisterende forvaltningsregimet for Oslo kommune bør videreføres med samme ordlyd i et nytt paragraf 11-område.

7 Om høringsdokumentet fremlagt av Statsforvalteren Oslo og Viken

Norges Orienteringsforbund mener at 2 forhold er mangelfullt utredet:

- A. I høringsdokumentet hevdes det at brukerinteressene knyttet til idrett, trening, konkurranse og større arrangementer ivaretas. Dette er en påstand som vi ikke kan se medfører riktighet, da de foreslåtte bestemmelsene innskrenker slik bruk vesentlig. Høringsdokumentet henviser til fagrapporten fra NINA (Bruk og vern av Østmarka), men denne fagrapporten har bare målt brukerinteressene med ferdselstellere på et utvalg ferdselsårer, og ved å se på data lagret fra treningsappen Strava. NINA skriver også at de har benyttet informanter, uten å spesifisere disse. Det var kun da idretten «oppdaget» at de ikke var blitt brukt som informanter at NINA supplerte med informasjon fra et fåtall personer fra idretten.
- B. I høringsdokumentet hevdes det at Statsforvalterens forslag til vern vil gi de beste samfunnsøkonomiske konsekvensene. I Menon Economics sin publikasjon 80/2021 er samfunnsøkonomiske effekter vurdert, og virkninger for friluftsliv er vurdert. Imidlertid er ikke de sosio-økonomiske virkningene av et dårligere tilbud for idrett og arrangementer vurdert. Konsekvensen av kombinasjonen av flere verneformer er ikke vurdert. Konsekvensene av at idrett og friluftsliv nedprioriteres (s. 29, «Dersom det er motstridene målsettinger, skal verneverdiene tillegges størst vekt») er ikke vurdert.

Vi kan ikke se at idrettens organisasjoner har vært tilstrekkelig involvert i disse vurderingene.

7.1 Foreslåtte vernebestemmelser

Formålsparagrafene må inkludere markaidrett, friluftsliv og folkehelse, og formål må inkludere spesielle hensyn til at verneområdet ligger nær Norges tettest befolkede område.

Norges Orienteringsforbund mener at større arrangement og tilretteleggingstiltak for friluftsliv og markaidrett må være tillatt. De må enten være tillatt uten krav om søknad eller tillatt med krav om søknad. Det bør være krav til søknad for tiltak der det er reell fare for at verneverdiene forringes, men ikke krav til søknad der det eksisterer andre reguleringer som ivaretar verneverdiene.

Norges Orienteringsforbund er særlig kritisk til at det foreslås så strenge bestemmelser for de områdene som ligger tett inntil bebyggelsen, hvor det foreslås vern etter §11 i Markaloven. Det synes også som de foreslåtte vernebestemmelsene for nasjonalparken er de samme som for Lofotodden nasjonalpark. Det viser at det ikke er tatt tilstrekkelig høyde for at Østmarka nasjonalpark ligger i direkte tilknytning til Norges største befolkingskonsentrasjon. Vi mener at bestemmelsene må tilpasses i så bynære områder. Vi har følgende spesifikke kommentarer:

- Vernebestemmelsene § 3e for alternativ 2 og 3: *«Bruk av naturreservatet til større arrangementer er forbudt»*.
Norges Orienteringsforbund ber om at denne formuleringen fjernes, eller subsidiært erstattes med en mer presis formulering. Hva er et større arrangement? Se vedlegg: Selv for orienteringsløp med mange tusen deltakere er det neglisjerbar effekt på sårbar natur.
- Nasjonalpark alternativ 1 og 2 § 8, naturreservat alternativ 2 og 3 § 5, samt friluftslivs-område alternativ 1, 2 og 3 § 5: *«All ferdsel skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner. I naturreservatet gjelder følgende bestemmelser om ferdsel: a. Motorisert ferdsel til lands og til vanns er forbudt, herunder landing og start med luftfartøy.*
Norges Orienteringsforbund mener at det er klokt å begrense motorisert ferdsel. Imidlertid kan det være behov for å sette ut fysiske hindringer for å kanalisere ferdsel utenom sårbare områder og for å tilby drikke, sanitetsposter og eventuell uttransport av utøvere. Vi mener derfor det bør gis rom for å søke om motorisert ferdsel på veier i verneområdet.

7.2 Forvaltning av verneområdene

Det er viktig med en helhetlig og brukervennlig forvaltning av hele marka rundt Oslo. Vi mener derfor det er viktig at det kun blir ett forvaltningsorgan å forholde seg til, uavhengig om området forvaltes etter Markaloven eller Naturmangfoldloven.

Norges Orienteringsforbund ber om at det legges fram en ny forvaltningsplan som ivaretar våre synspunkter for endrede vernebestemmelser.

- Vi synes det er særlig uheldig at det under overskriften «Større arrangement» på side 46 og 47 åpnes for at selv arrangementer under 50 deltakere krever søknad, uten at dette er detaljert nærmere.
- På side 50 er det redegjort for at «Orientering vurderes ikke som en aktivitet med veldig stort potensiale for å skade naturmiljøet». Denne redegjørelsen er for kategorisk og generell, og virker ikke å ha basis i kunnskapsgrunnlaget om orientering og sårbar natur. Vi foreslår at hele avsnittet erstattes med en henvisning til den årlige kontakten mellom Statsforvalteren og o-idretten.

Vi mener at forvaltningsplanen for et så bynært område må inneholde arbeid for å gjøre verneverdiene kjent og forstått, slik at det er lettere å ta de nødvendige hensyn.

Det bør drøftes problemstillinger relatert til organiseringen av forvaltningen av verneområdene med tanke på kommunenes, skogeiernes og brukerorganisasjonenes representasjon og muligheter for medvirkning i nasjonalparkstyret og forvaltningen av eventuelle §11-områder.

Ut fra vår omfattende aktivitet, som både favner idrett og friluftsliv, mener vi det er viktig at Norges Orienteringsforbund blir representert i et (eventuelt) nasjonalparkstyre.

7.3 Nødvendig utredning før beslutning

Følgende utredninger må gjennomføres før det fattes vedtak som begrenser markaidrett og friluftsliv i området:

- A. Tilretteleggingsbehov som følge av planlagt byutvikling, klimaendringer og endringer i demografi og aktivitetsvaner, må utredes. Denne utredningen kan ta utgangspunkt i spørreundersøkelsen «Osloborgernes bruk av Marka i 2021» og allerede planlagt byutvikling, og vurdere scenarioer for klimaendringer, endringer i demografi og aktivitetsvaner. Utredningen må angi alternativer for nødvendig tilrettelegging i dette perspektivet, for eksempel kanalisering av trafikk for å verne natur og hindre brukerkonflikter, behov for toaletter, hvile-, bål- og leirplasser, søppelhåndtering og så videre.
- B. Folkehelseutfordringer i Oslo og i nabokommunene må utredes med tanke på hvordan samfunnet i større grad kan ta i bruk aktiviteter i marka for å styrke folkehelsen. Vurderte scenarier kan ikke bare være en ren framskriving av dagens utvikling, men også en vurdering av en politisk villet utvikling for å bedre folkehelsen, hvor forskning jo viser at aktivitet i naturen er et av de beste virkemidlene.

Den utredede aktiviteten må kunne gjennomføres under et eventuelt vern. Vi minner om at statlige myndigheter skal vurdere konsekvenser for befolkningens helse der det er relevant, jf. Folkehelselovens § 22. Statsforvalteren skal bidra til å iverksette nasjonal politikk på folkehelseområdet og være pådriver for kunnskapsbasert folkehelsearbeid på lokalt og regionalt nivå jf. §23. I Stortingsmelding 18 (2015-2016) er det et nasjonalt hovedmål for folkehelsearbeidet å øke den jevnlig fysiske aktiviteten i befolkningen. Satsing på friluftsliv og idrett er en viktig del av folkehelsearbeidet og en sentral del av statlig politikk for å bedre folkehelsen.

- C. Behov for markaidrett må utredes. Det må lages en arrangementsoversikt som omfatter alle aktiviteter det må søkes om, både i nåtid og fremtid med større tilslutning til markaidretten. Hvordan markaidretten skal sikre at det ikke påføres skade på sårbar natur bør utredes. Her kan en bygge videre på erfaringene fra o-idretten og samarbeidet den har med forvaltning og andre interesser. Konsekvenser for frivillig innsats ved å forholde seg til et eller flere forvaltningsregimer må utredes. Sårbarheten for frafall av frivillige må utredes. Konsekvenser av frafall av frivillige for tilbud om aktiviteter må utredes. Konsekvenser av mindre aktivitetstilbud for folkehelse og barn og unges oppvekstsvilkår må utredes, herunder økte rusproblemer, kriminalitet, ytterligere segregering av boområder og andre konsekvenser.
- D. Dagens forvaltning av områdene må utredes for å se om denne forvaltningen er tilstrekkelig for å sikre verneverdiene. Eventuelt kan det anbefales justeringer av forvaltningen dersom en finner at verneverdier må ivaretas bedre. Områdene som nå foreslås i nasjonalparken har jo i praksis vært vernet gjennom kommunenes forvaltning av områdene, samtidig som folkehelsefremmende aktivitet har vært tillatt.

Vi vil gjerne bidra til disse utredningene for at de skal kunne gjøres i tide før beslutning.

8 Våre bekymringer ved de fremlagte alternativene

Det er flere forhold som bekymrer oss ved de fremlagte forslagene:

1. Det er **ikke** dokumentert at aktivitetsbegrensningene som er foreslått er nødvendige for å verne sårbar natur.
2. Aktiviteten som foreslås begrenset er svært viktig for folkehelse og for barn og unges oppvekstsvilkår. Effektene av denne aktiviteten er viktig for samfunnet på flere måter.
3. Det er tankekors at vi ikke i stedet ønsker å fremme aktivitet i naturen, hvor forskning tydelig påviser positiv effekt både psykisk og fysisk, og i tillegg skaper forståelse for vern.
4. Vi kan ikke se at samfunnet har nytte av at det etableres et byråkrati for å behandle søknader om samfunnsgagnlig aktivitet som **ikke** skader sårbar natur. Vår erfaring er at mange saksbehandlere ikke har kunnskap om reelle skadevirkninger, og sier nei til aktivitet med begrunnelse i føre-var prinsippet. Vi er avhengig av de frivillige for å kunne utøve vår aktivitet, og ønsker ikke at de demotiveres av unødvendige søknadsprosesser.
5. Vi kan ikke se at verneverdiene er presentert på en forståelig måte, som gjør det mulig for folk flest å ta hensyn. (Vi rådfører oss med biologer for større arrangement.)
6. Vi kan heller ikke se at Politiet kan prioritere ressurser til et «busk-politi» for å stoppe trening med 50 deltakere. Byråkratiske bestemmelser som ikke følges opp i praksis, vil få liten annen effekt enn å ødelegge for de organisasjonene som ønsker å være ansvarlige.

9 Vern av befolkningsnære områder har nasjonal interesse

Norges forpliktelser i naturavtalen om at 30% av arealene skal ivaretas gjennom vern, vil trolig medføre en stor økning i vernet areal nær der folk bor, og man må derfor finne en god balanse mellom vern og bruk. Slik sett får vern i Østmarka ekstra betydning fordi formål og restriksjonsnivå her lett vil danne presedens for en lang rekke andre verneområder med stor samfunnsgagnlig bruk. Det forsterker vårt syn om at konsekvensene for brukerinteressene må utredes og vurderes nærmere før vernevedtak for Østmarka fattes.

Med vennlig hilsen

Norges Orienteringsforbund

Leif Størmer
President

Øystein Hildeskor
Generalsekretær